

The Relationship of Meaning of Life and Religious Beliefs with the Type and Extent of Acute Stress Reactions after the Disclosure of Spouse's Infidelity

Khadijeh Sadat Bagherzadeh*

Khodabakhsh Ahmadi**

Shokouh Navabinejad***

Abstract

The purpose of this study was to examine the relationship of meaning of life and religious beliefs with the type and extent of acute stress reactions after the disclosure of spouse's infidelity. This correlational study was a descriptive research. The population was couples who had been involved in infidelities and had referred to the courts and family counseling centers in the cities of Tehran and Saveh in the years 2020-2021. 172 people were purposefully selected among them as the sample. The data collection tools were Stanford Acute Stress Reaction Questionnaire (SASRQ), Meaning in Life Questionnaire (MLQ) and Glock and Stark's dimensions of religiosity. The data were analyzed by the Pearson correlation coefficient and multiple regression analysis. According to the results, the extent of acute stress reactions after the disclosure of spouse's infidelity had a negative significant relationship with meaning of life and its dimensions, including the existence of meaning and seeking it, and religious beliefs and their dimensions, including beliefs, rituals, and emotional and consequential aspects ($P < 0.01$). All types of acute stress reactions, i.e. dissociative symptoms, re-experience, avoidance, anxiety, hyper-arousal and functional disorder, also had a negative significant relationship with religious beliefs, and meaning of life and its dimensions ($P < 0.05$). 36% of the total variance of acute stress reactions was explained by meaning of life and religious beliefs ($P < 0.01$). Therefore, couples' meaning of life and religious beliefs decrease their acute stress reactions after the disclosure of spouse's infidelity.

Keywords: meaning of life, religious beliefs, acute stress disorder, infidelity, disclosure of infidelity

---

* Ph.D. Student in Counseling, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran, sa_bagherzadeh_69@yahoo.com

** Professor of the Center for Behavioral Sciences, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Corresponding Author, kh_ahmady@yahoo.com

*** Professor, Department of Counseling, Kharazmi University, Tehran, Iran, navabinejad93@gmail.com

رابطه معنای زندگی و تقیّدات مذهبی با نوع و میزان واکنش‌های استرس

حاد پس از افشای خیانت همسر

خدیجه سادات باقرزاده*

خدابخش احمدی**

شکوه نوابی نژاد***

چکیده

هدف پژوهش بررسی رابطه معنای زندگی و تقیّدات مذهبی با نوع و میزان واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر بود. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری زوج‌های درگیر در خیانت زناشویی بود که در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به دادگاه‌ها و مراکز مشاوره خانواده شهرهای تهران و ساوه مراجعه کرده بودند که از این بین به روش نمونه‌گیری هدفمند ۱۷۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها عبارت بودند از پرسشنامه واکنش استرس حاد استنفورد (SASRQ)، پرسشنامه معنا در زندگی (MLQ) و پرسشنامه ابعاد دینداری گلاک و استارک. داده‌ها با آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه تحلیل شد. نتایج نشان داد میزان واکنش‌های استرس حاد همسر نسبت به خیانت با معنای زندگی و مؤلفه‌های آن، یعنی وجود معنا و جستجوی آن و تقیّدات مذهبی و مؤلفه‌های آن، یعنی تقیّدات اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسکی رابطه منفی معناداری دارند ($p < 0/01$). انواع واکنش‌های استرس حاد، یعنی نشانگان تجزیه‌ای، تجربه مجدد، اجتناب، اضطراب و بیش‌انگیزگی و اختلال در کارکرد نیز با معنای زندگی، تقیّدات مذهبی و مؤلفه‌های آنها رابطه منفی معناداری داشتند ($p < 0/05$). ۳۶٪ از کل واریانس واکنش‌های استرس حاد توسط معنای زندگی و تقیّدات مذهبی تبیین شد ($p < 0/01$). براین اساس معنای زندگی و تقیّدات مذهبی زوجین، واکنش‌های استرس حاد آنها پس از افشای خیانت همسر را کاهش می‌دهند.

واژگان کلیدی: معنای زندگی، تقیّدات مذهبی، اختلال استرس حاد، خیانت زناشویی، افشای خیانت.

* دانشجوی دکتری تخصصی رشته مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.
sa_bagherzadeh_69@yahoo.com

** استاد مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
kh_ahmady@yahoo.com

navabinejad93@gmail.com

*** استاد گروه مشاوره، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۵/۶ تاریخ تأیید: ۱۴۰۱/۷/۱۱

مقدمه

ازدواج، زن و شوهر را به صورت انحصاری به همدیگر متعهد می‌کند. این تعهد و پایبندی مستلزم مقید بودن فرد به اعمالی خاص و یا وابستگی عاطفی یا عقلانی به ایدئالی مطلوب است (تیلدن^۱ و همکاران، ۲۰۱۰)؛ از این رو تعهد زناشویی حدی است که در آن افراد دیدگاه بلندمدتی در مورد ازدواج‌شان دارند، برای رابطه‌شان فداکاری می‌کنند، در جهت حفظ، تقویت و همبستگی اتحادشان گام برمی‌دارند و حتی زمان‌هایی که ازدواج‌شان پاداش‌دهنده نیست با همسرشان می‌مانند (هارمن، ۲۰۰۵)^۲. هرچند این سنت از دیرباز در تمامی فرهنگ‌های شناخته‌شده جهان اجرا شده است، اما نقض پیمان ازدواج نیز همواره همراه انسان بوده است (جنیفریو، ۲۰۰۹)^۳. این درهم‌شکستن تعهد انحصار روابط جنسی و عاطفی در چارچوب پیوند زناشویی یا همان خیانت زناشویی،^۴ اصلی‌ترین عاملی است که پایداری پیوند یادشده و سلامت نظام خانواده را مختل می‌سازد (آلندورف و چیمیری، ۲۰۱۳)^۵؛ کارگر و همکاران، ۱۳۹۳)، به افراد و روابط آنها صدمه می‌زند (جانسون، ۲۰۰۵)^۶ و بر کل سیستم خانواده تأثیر می‌گذارد (کاپوتزی و استافر، ۲۰۱۲)^۷.

خیانت زناشویی نوعی رابطه جنسی و عاطفی با شخص سوم است که از همسر پنهان می‌شود و اغلب به سبب برطرف شدن نیازهای عاطفی یا جنسی فرد از راه روابط خارج از ازدواج به وقوع می‌پیوندد (استفانو و آلا، ۲۰۰۸)^۸. وسلر^۹ (۲۰۱۴) خیانت را به سه دسته تقسیم می‌کند: خیانت جنسی، فعالیت جنسی، خیانت عاطفی. هرتلین^{۱۰} و همکاران (۲۰۰۵) به خیانت اینترنتی نیز اشاره کرده‌اند. بروز خیانت تحت تأثیر عوامل مختلفی است، ولی علت خیانت هرچه که باشد، اثرهای سوء افشای آن بر هریک از زوجین درگیر فوق‌العاده مخرب است. پس از افشای خیانت، فضایی سرشار از هیجانات منفی و دو سوگرایی وجود دارد که احساس سردرگمی را موجب می‌شود (بلو و هارتنت، ۲۰۰۵)^{۱۱}. افشای خیانت آثار مخربی هم برای همسر پیمان‌شکن و هم همسر آسیب‌دیده دارد و طیف گسترده‌ای از تأثیرات هیجانی و رفتاری منفی از قبیل خشم، افسردگی،

1. Tilden, T .
2. Harmon
3. Jeanfreau ,M .M.
4. marital infidelity
5. Allendorf, K & .Ghimire, D. J.
6. Johnson ,S.
7. Capuzzi, D. & Stauffer, M.
8. De Stefano, J. & Oala, M.
9. Vossler, A.
10. Hertlein, K. M.
11. Blow, A. J. & Hartnett, K.

اضطراب، درماندگی، آشفتگی و... را به دنبال دارد (جکمن،^۱ ۲۰۱۵؛ لوین،^۲ ۲۰۰۵). با وجود تنوع زیادی که در تعریف و آثار چندگانه افشای خیانت بیان شد، آنچه می‌تواند نخستین و مهم‌ترین بازخورد در مواجهه با آن تصور کرد، علائم اختلال استرس حاد^۳ (ASD) است که زوج خیانت‌دیده و حتی زوج خیانت‌کار، آن را پس از افشا تجربه می‌کنند؛ به‌گونه‌ای که فاتحی‌زاده و همکاران (۲۰۱۶) تجربه زنان آسیب‌دیده از خیانت همسر را در چهار حوزه اصلی جای دادند و نخستین حوزه را «مواجهه با تنش» بیان کردند که البته خود شامل استرس درونی، ترس از طلاق، شرایط جسمی و روانی بود. مطابق پنجمین ویرایش راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی^۴ (DSM-5) اختلال استرس حاد، واکنش اولیه است که در خلال سه روز تا یک ماه پس از مواجهه با یک یا چند رویداد آسیب‌زا در شخص پدیدار می‌شود. از این نوع واکنش‌ها می‌توان به طغیان خشم، افسردگی، کابوس دیدن، سردرد، احساس بی‌قراری و آشفتگی در افراد آسیب‌دیده نام برد. این واکنش‌ها در بلندمدت در صورت بی‌توجهی به این افراد در ماه اول، ممکن است آنها را به اختلال استرس پس از سانحه^۵ (PTSD)، مانند افسردگی، هراس، سوء مصرف مواد مخدر یا اختلالات جسمانی‌سازی دچار کند (اچپورا،^۶ ۲۰۱۰).

رویکرد اگزیستانسیالیستی^۷ و اشتراکات آن با لگوتراپی^۸ فرانکل،^۹ تمرکز و توجه خاصی به معنادهی به زندگی^{۱۰} دارند و بیان می‌کنند که نبود معنا در زندگی، خود زمینه‌ساز یک سری ترس‌ها و اضطراب‌های عمیق در فرد می‌شود و پیشنهاد می‌کنند که با کمک به فرد برای ایجاد معنایی در زندگی خود می‌توان مانع بروز بسیاری از واکنش‌های ناسازگارانه و گاهی اختلالات بالینی وی شد (وانگ،^{۱۱} ۲۰۲۰؛ لنگل و کلاسن،^{۱۲} ۲۰۱۹). فرد درگیر خیانت با یافتن معنایی برای زندگی می‌تواند با ماهیت و معنای منطقی‌تر دادن به استرس خود به واکنش‌های مناسبی برسد (سودانی^{۱۳}

1. Jackman ,M.
2. Levin ,R .J.
3. Acute stress disorder (ASD)
4. The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders ,Fifth Edition (DSM-5)
5. Posttraumatic stress disorder (PTSD)
6. Echeburúa ,E.
7. Ixistential
8. logotherapy
9. Frankl
10. Giving meaning to life
11. Wong, R. T.
12. Längle, S. & Klaassen, D.
13. Sodani, M.

و همکاران، ۲۰۱۹). معنای زندگی،^۱ اشاره به نوعی از احساس ارتباط با خالق هستی، داشتن هدف در زندگی، تعقیب و نیل به اهداف با ارزش و رسیدن به تکامل دارد (هو^۲ و همکاران، ۲۰۱۰). قربانی (۱۳۸۸) بیان می‌کند که سخت‌ترین لحظات زندگی با معنا یا هدف معنادار می‌شود و اتفاقات سخت با وجود معنا در زندگی تحمل پذیر می‌شوند. پری‌تو اورسوا و جودار^۳ (۲۰۲۰) و رامسای و ماندرسون^۴ (۲۰۱۱) در پژوهش‌های خود گزارش کردند که ایجاد معنا برای داشتن تاب‌آوری و اطمینان از رشد شخصی به دنبال وقایع آسیب‌زا امری اساسی است. موستراک و براجکویچ^۵ (۲۰۲۲)، وبر^۶ و همکاران (۲۰۲۰) و کاشدن و کان^۷ (۲۰۱۱) نیز در پژوهش‌های خود نشان می‌دهند که احساسات ناخوشایندی که با تروما در فرد ایجاد می‌شود با بودن معنا در زندگی تغییر می‌کند و باعث رشد او می‌شوند؛ بنابراین وجود معنا در زندگی می‌تواند تا حدی در رابطه میان استرس و آشفتگی‌های روان‌شناختی میانجی‌گری کند، درحالی‌که سطوح پایین معنا پیش‌بینی‌کننده سطوح بالای آشفتگی روان‌شناختی است (نوویکی،^۸ ۲۰۲۰؛ اونز^۹ و همکاران، ۲۰۰۹).

همچنین تقییدات مذهبی^{۱۰} فرد و باورهای مذهبی او به عنوان ساختاری بنیادی برای درک زندگی اجتماعی در دنیای فعلی با سلامت روانی و جسمانی انسان مرتبط‌اند و مشخص شده است افرادی که اعتقادات مذهبی قوی‌تری دارند، سازگاری بهتری با موقعیت‌های استرس‌زا دارند؛ هنگام بیماری سریع‌تر از افراد غیرمذهبی بهبود می‌یابند، میزان پایین‌تری از هیجانات منفی و افسردگی را تجربه می‌کنند و اضطراب کمتری دارند (رسولی و کهریزی، ۱۴۰۰). به‌گونه‌ای که اعتقادات و باورهای مذهبی اثر بالقوه‌ای بر کنترل خشم در وقایع استرس‌زای زندگی و تعارضات خانوادگی دارد و ارتباط با خدا فاصله پدیدآمده بین زوجین را پر می‌کند (بهنارو و همکاران، ۲۰۱۹؛ مارش و دالاس،^{۱۱} ۲۰۰۱). در زوج‌های مذهبی، قلمرو معنویات نظام‌های بیولوژیکی و روان‌شناختی و سایر قلمروهای بین‌فردی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و نیایش و دعا در حین خشونت ناشی از تعارضات و مشکلات زناشویی تأثیر قابل‌توجهی بر روابط همسران دارد و حل مشکل را تسریع

1. meaning of life

2. Ho, M. Y.

3. Prieto-Ursúa, M. & Jódar, R.

4. Ramsay, T. & Manderson, L.

5. Mostarac, I. & Brajković, L.

6. Weber, M. C.

7. Kashdan, T. B. & Kane, J. Q.

8. Nowicki, G. J.

9. Owens, G. P.

10. religious beliefs

11. Marsh, R. & Dallos, R.

می‌بخشد (امان^۱ و همکاران، ۲۰۱۹؛ باتلر^۲ و همکاران، ۱۹۹۸). منابع اسلامی و نظریات دانشمندان مسلمان نیز گویای این مسئله است که بین التزام عملی به اعتقادات دینی و سلامت روانی، همبستگی مثبت وجود دارد. در زمینه تأثیر مثبت روانی ارتباط با پروردگار به صورت فردی و جمعی به هنگام روبه‌رو شدن با سختی‌ها در گنجینه ذخایر اسلامی شواهد بسیاری موجود است (پورقانع و همکاران، ۱۳۸۹). در قرآن کریم به‌طور صریح بیان شده است که ذکر خدا موجب آرامش دل‌ها می‌شود^۳ (رعد، ۲۸)؛ در واقع می‌توان گفت یکی از مواردی که در پیشگیری از استرس و درمان آن نقش بسیار مهمی دارد، مذهب و اعتقادات دینی است. در مقابله‌های مذهبی از منابع مذهبی مثل دعا، نیایش، توکل و توسل به خداوند و ائمه اطهار برای مقابله استفاده می‌شود (پورقانع و همکاران، ۱۳۸۹).

با این حال در میان پژوهش‌های انجام‌شده هیچ‌یک به موضوع استرس اولیه وارد شده به زوجین درگیر خیانت توجه نداشته‌اند؛ از این‌رو پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش بود که آیا تقیّدات مذهبی و معنای زندگی با انواع و میزان واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر مرتبط هستند و با در نظر گرفتن این عوامل می‌توان به کاهش آسیب امیدوار بود؟ چنانچه ارتباط بین متغیرهای مورد پژوهش معنادار باشند، انتظار می‌رود در کنار معنابخشی به زندگی و تقویت روحیه دینداری، فرد درگیر خیانت را برای کسب یک منطق درونی و خصوصی یاری داد تا در کنترل استرس وارد شده، مؤثرتر عمل کند و مانع ایجاد یک چرخه معیوب و آسیب‌زای عجزلانه از واکنش‌های ناسازگارانه مخرب شود؛ بدین منظور در پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه تقیّدات مذهبی و معنای زندگی با واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر دو فرضیه زیر آزمون شد:

۱. تقیّدات مذهبی با انواع و میزان واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر رابطه دارد.
۲. معنای زندگی با انواع و میزان واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر رابطه دارد.

روش

روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش را زوج‌های درگیر در خیانت زناشویی تشکیل داد که طی سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به دادگاه‌ها و مراکز مشاوره خانواده شهرهای تهران و ساوه مراجعه کرده بودند که از بین آنان به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۱۷۲ نفر انتخاب

1. Aman, J.

2. Butler, M. H.

۳. الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ.

شدند. به منظور برآورد حجم نمونه از فرمول پیشنهادی تاباچنیک، فیدل و اولمان^۱ (۲۰۰۷) استفاده شد که براساس آن حداقل حجم نمونه در مطالعات همبستگی از فرمول $N \geq \frac{M^2}{E^2}$ محاسبه می‌شود. در این فرمول N حداقل حجم نمونه و M تعداد متغیرها مستقل می‌باشد که در پژوهش حاضر تعداد متغیرهای مستقل ۶ متغیر (معنای زندگی شامل ۲ مؤلفه و تقیدات مذهبی نیز ۴ مؤلفه) است. با محاسبه حجم نمونه با استفاده از فرمول فوق، ۹۸ به دست می‌آید. البته محقق برای افزایش توان آماری و احتمال به نبود همکاری و اینکه بعضی از پرسشنامه‌ها ممکن است مخدوش یا ناقص تکمیل شده باشند، این تعداد را به ۲۰۰ نفر افزایش داد که در نهایت تعداد پرسشنامه‌های کامل ۱۷۲ مورد بود.

ملاک‌های ورود به پژوهش شامل تمایل یا رضایت آگاهانه جهت شرکت در پژوهش، داشتن سواد خواندن و نوشتن، درگیری با خیانت زناشویی، گذشت کمتر از سه ماه از زمان افشای خیانت و سن بین ۲۰ تا ۵۵ سال بود. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز شامل عدم پذیرش خیانت رخ داده، تمایل نداشتن به ادامه شرکت در پژوهش، پاسخگویی ناقص به سؤالات پرسشنامه‌ها و تحت درمان روان‌پزشک یا روان‌درمانگر بود.

گفتنی است به دلیل شیوع ویروس کرونا^۲ (کووید-۱۹)^۳، حدود ۱۱۲ پرسشنامه به صورت آنلاین توسط شرکت‌کنندگان تکمیل شد. به این صورت پس از هماهنگی با افراد نمونه و دریافت شماره تماس و نام کاربری^۴ شبکه‌های اجتماعی مجازی آنان، لینک آنلاین پرسشنامه‌ها در اختیار آنان گذاشته شد. توضیح هدف پژوهش برای افراد گروه نمونه، اطمینان بدان‌ها در مورد محرمانه ماندن اطلاعات آنها، اختیاری بودن شرکت در پژوهش و امکان اعلام انصراف در هر مرحله از تکمیل پرسشنامه‌ها، اطمینان به افراد گروه نمونه که در صورت تمایل نتایج مطالعه در اختیار آنها قرار خواهد گرفت و خودداری از درج نام آنها در تمامی مدارک مربوط به پژوهش از شروط کمیته اخلاق بود که در حین جمع‌آوری اطلاعات در مورد افرادی از شرکت‌کنندگان در پژوهش لحاظ شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار زیر استفاده شد:

پرسشنامه واکنش استرس حاد استنفورد را کاردنا، کلاسن و اسپینگل^۵ (۱۹۹۱) تدوین کرده‌اند. این پرسشنامه از سی پرسش تشکیل شده است که هریک از معیارهای تشخیصی اختلال استرس حاد را مورد ارزیابی قرار می‌دهد: نشانگان تجزیه‌ای (۱۰ پرسش)، تجربه مجدد (۶ پرسش)،

1. Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. & Ullman, J. B.

2. Coronavirus

3. Covid-19

4. Username

5. Cardena, E.; Classen, C. & Spiegel, D.

اجتناب (۶ پرسش)، اضطراب و بیش‌انگیزگی (۶ پرسش) و اختلال در کارکرد (۲ پرسش). این پرسشنامه یک ابزار معتبر برای ارزیابی علائم اختلال استرس حاد می‌باشد که قربانیان تروما در نتیجه یک رویداد آسیب‌زا در مدت کوتاهی بین سه روز تا یک ماه اول تجربه کرده‌اند. به وجود هر نشانه، توسط یک مقیاس از نوع لیکرتی (۰ تا ۵) نمره‌دهی می‌شود و به دست آوردن نمره ۳ یا بیشتر در هر سؤال، نشان‌دهنده وجود اختلال در آن حوزه در آزمودنی‌ها است؛ در واقع اگر حداقل نمره یک سؤال از هر خرده‌مقیاس بالاتر از ۳ به دست آید، علامت مثبتی برای وجود استرس حاد در آن حوزه می‌باشد. نمره کل (محدوده ۰ تا ۱۵۰) از مجموع سؤال‌ها محاسبه می‌شود که نمرات بالاتر نشان‌دهنده استرس حاد جدی‌تری است. پایایی این پرسشنامه با روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) توسط کاردنا و همکاران (۲۰۰۰) خوب ارزیابی شده است (۰/۸۰-۰/۹۵)، پایایی آزمون-بازآزمون (۰/۶۹) آن نیز مناسب بوده است (کاردنا و همکاران، ۲۰۰۰). پایایی آن با روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) نیز از سوی لو^۱ و همکاران (۲۰۲۱) عالی ارزیابی شده است (۰/۹۶). در ایران نیز همسانی درونی این پرس‌نامه بالا گزارش شده است (آلفای کرونباخ بین ۰/۸۰ تا ۰/۹۵) و روایی همزمان^۲ آن با مقیاس نشانگان استرس پس از سانحه فو^۳ و همکاران (۱۹۹۳) ۰/۶۱ گزارش شده است. پایایی آن نیز در سطح خوب تا عالی است و در محدوده ۰/۸۰ تا ۰/۹۵ قرار دارد و پایایی آزمون-بازآزمایی آن ۰/۶۹ بوده است (جهان‌بین و همکاران، ۱۳۹۶).

پرسشنامه معنا در زندگی^۴ (MLQ): این پرسشنامه را استگر^۵ و همکاران در سال ۲۰۰۶ جهت ارزیابی وجود معنا و تلاش برای یافتن آن ارائه کرده‌اند. این محققان برای ساخت این ابزار نخست ۴۴ آیتم تهیه کردند و سپس با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی به دو عامل وجود معنا در زندگی و جستجوی معنا در زندگی با مجموع ۱۷ آیتم دست یافتند. سپس در یک تحلیل عاملی تأییدی با حذف ۷ گویه به ساختار مناسب دو عاملی با ۱۰ گویه دست یافتند. مقیاس معنای زندگی شامل دو زیرمقیاس است (وجود معنا در زندگی و نیز جستجو برای یافتن معنا) که هرکدام پنج‌گویه را ارزیابی می‌کنند. مجموع نمرات سؤال‌های ۸، ۷ و ۳ و ۲ و ۱۰ میزان تلاش فرد برای یافتن معنا و مجموع نمرات سؤال‌های ۴ و ۱ و ۶ و ۵ و ۹ (با کدگذاری معکوس) میزان معناداری زندگی فرد را مشخص می‌کنند. سؤالات بررسی میزان معنا در زندگی در مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت از کاملاً

1. Foa, E. B.

2. concurrent validity

3. Foa, E. B.

4. Meaning in Life Questionnaire (MLQ)

5. Steger, M. F.

نادرست (۱) تا کاملاً درست (۷) نمره‌گذاری می‌شود. نمره‌های هر دو زیرمقیاس بین عدد ۵ تا ۳۵ متغیر است و نمره بالا نشان‌دهنده میزان بالاتر وجود یا جستجوی معنای زندگی می‌باشد. بنابر پژوهش استگر و همکاران (۲۰۰۶) پایایی آزمون-باز آزمون زیرمقیاس‌های وجود معنا و جستجوی معنا به ترتیب ۰/۷۰ و ۰/۷۳ است؛ همچنین استگر و همکاران پایایی این پرسشنامه با روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) را برای مقیاس‌های فرعی وجود معنا (۰/۸۶) و جستجوی معنا (۰/۸۷) مطلوب گزارش کرده‌اند. در ایران آن را مصرآبادی و همکاران در سال ۱۳۹۲ اعتباریابی کردند و ضمن تأیید ساختار عاملی آن، شاخص‌های برازشی پذیرفتنی را برای این مقیاس گزارش کردند (CFI=۰/۹۳، GFI=۰/۹۲ و RMSEA=۰/۰۹). پس این پرسشنامه از روایی سازه‌ای قابل قبولی برخوردار است. پایایی آن با روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) برای وجود معنا (۰/۸۱) و جستجوی معنا (۰/۷۱) گزارش شد (پرزور و همکاران، ۱۳۹۴).

پرسشنامه ابعاد دینداری گلاک و استارک^۱ (۱۹۶۵): این پرسشنامه را گلاک و استارک برای سنجش نگرش‌ها و باورهای دینی و دینداری ساخته‌اند. برای استاندارد کردن در کشورهای مختلف اروپا، آمریکا، آفریقا و آسیا و بر روی پیروان ادیان مسیحیت، یهودیت و اسلام اجرا شده (طالبان، ۱۳۸۱) و با دین اسلام هم انطباق یافته است (سراج‌زاده، ۱۳۷۷). پرسشنامه حاضر یک سنجش پنج‌بعدی است که شامل ابعاد پنج‌گانه اعتقادی، عاطفی، پیامدی، مناسکی و فکری به سنجش دینداری می‌پردازد. پرسشنامه استفاده شده در این پژوهش چهار بُعد این ابعاد را به کار برده است و بُعد فکری دین به دلیل وسعت تبلیغات در ایران حذف شده است؛ بنابراین پرسشنامه حاضر دارای ۲۶ گویه می‌باشد که در چهار بُعد اعتقادی (۷ گویه)، عاطفی (۶ گویه)، پیامدی (۶ گویه) و مناسکی (۷ گویه) جهت سنجش میزان دینداری به کار می‌رود. مقیاس اندازه‌گیری مورد استفاده در این سنجش، لیکرت می‌باشد که هر گویه پنج درجه ارزشی «کاملاً موافق، موافق، بینابین، مخالف و کاملاً مخالف» را دربر می‌گیرد و ارزش‌های هر گویه بین ۴-۰ متغیر است. حاصل جمع عددی ارزش هر یک از گویه‌ها در کل نمره آزمودنی را نشان می‌دهد که بین ۰-۱۰۴ نوسان دارد. در تعیین میزان دینداری سه طبقه فرض می‌شود که نمرات ۲۵ درصد بالا و پایین، میزان دینداری قوی و ضعیف را نشان می‌دهد و ۵۰ درصد نمرات بین دو کرانه نشانگر دینداری متوسط می‌باشند. پس نمرات ۰-۲۶ بیانگر دینداری ضعیف، نمرات ۲۶-۷۸ گویای دینداری متوسط و اندازه‌های ۷۸-۱۰۴ مبین دینداری بالا هستند. میزان اعتبار این پرسشنامه در مطالعات مختلف بر روی نمونه‌های متفاوت تعیین شده که بیانگر اعتبار بالای آن در ابعاد مختلف است. در آخرین اجرای

1. Glock and Stark's dimensions of religiosity

این آزمون روی دانشجویان آلفای کلی پرسشنامه ۰/۸۳ بوده است؛ همچنین این آزمون به دلیل استاندارد بودن دارای پایایی بالایی است. مقدار آلفا برای ابعاد پنج‌گانه بین ۰/۷۲ تا ۰/۸۳ به دست آمده است (سراج‌زاده، ۱۳۷۷). برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی محتوایی با تکنیک لاشه بهره گرفته شد؛ بدین ترتیب که پرسشنامه در اختیار ده متخصص مربوطه قرار گرفت و در نهایت کلیه گویه‌ها تأیید و روایی نهایی پرسشنامه ۰/۸۹ به دست آمد (محمدی و مزیدی، ۱۳۹۳). در پژوهشی دیگر روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه توسط بیست نفر از متخصصان حوزه سلامت، کارشناسان دینی و اساتید دانشگاه تأیید شد و ضریب پایایی درونی آن نیز برای کل پرسشنامه ۸۳ و برای ابعاد آن بین ۰/۸۲ تا ۰/۹۳ به دست آمد (اقوامی و همکاران، ۲۰۱۲).

پس از جمع‌آوری اطلاعات، داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS²⁴ و با بهره‌گیری از شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره)، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

تعداد ۱۷۲ فرد درگیر در خیانت زناشویی با میانگین سنی $38/82 \pm 6/14$ در بازه سنی ۲۱ تا ۵۵ سال در این پژوهش شرکت داشتند. ۶۴ درصد (۱۱۰ نفر) زن و ۳۶ درصد (۶۲ نفر) مرد بودند. تحصیلات ۱۰/۵ درصد (۱۸ نفر) زیردیپلم، ۲۱/۵ درصد (۳۷ نفر) دیپلم، ۶/۴ درصد (۱۱ نفر) فوق‌دیپلم، ۵۱/۷ درصد (۸۹ نفر) لیسانس، ۸/۷ درصد (۱۵ نفر) فوق‌لیسانس و ۱/۲ درصد (۲ نفر) دکتری بود. ۲۰/۳ درصد (۳۵ نفر) شغل دولتی و ۴۳/۶ درصد (۷۵ نفر) شغل آزاد داشتند، ۲۵ درصد (۴۳ نفر) خانه‌دار و ۱۱/۱ درصد (۱۹ نفر) بیکار بودند. ۶/۵ درصد در دوره عقد بودند (۱۱ نفر)، ۴۷/۱ درصد با وجود افشای خیانت همچنان متأهل بودند (۸۱ نفر)، ۳۶/۱ درصد از آنان طلاق گرفته بودند (۶۲ نفر) و ۱۶/۳ درصد نیز متارکه کرده بودند (۲۸ نفر). میانگین سنی پاسخ‌دهندگان در هنگام ازدواج $27/42 \pm 4/78$ بوده است و در بازه سنی ۱۵ تا ۴۲ سال ازدواج کرده بودند. بین ۲ تا ۱۸ سال با میانگین $7/46 \pm 2/33$ از ازدواج آنان گذشته بود. ۲۳/۸ درصد (۴۱ نفر) بدون فرزند بودند، ۳۹/۵ درصد (۶۸ نفر) یک فرزند، ۱۷/۴ درصد (۳۰ نفر) دو فرزند، ۱۲/۲ درصد (۲۱ نفر) سه فرزند و ۷ درصد (۱۲ نفر) بیشتر از سه فرزند داشتند. ۶۴/۵ درصد سابقه خانوادگی خیانت را داشتند (۱۱۱ نفر)؛ در حالی که ۳۵/۵ درصد سابقه خانوادگی خیانت نداشتند. اطلاعات توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، کجی و کشیدگی) نمرات افراد مورد مطالعه براساس متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
واکنش استرس حاد (نمره کلی)				
نشانگان تجزیه‌ای	۳۱/۰۹	۸/۰۸	۰/۷۸	۱/۰۹
تجربه مجدد	۱۷/۲۶	۶/۸۲	۱/۱۲	۰/۲۳
اجتناب	۱۶/۷۳	۶/۲۰	۱/۱۵	۰/۱۹
اضطراب و بیش‌انگیختگی	۱۹/۹۲	۳/۵۲	۰/۱۳	-۳/۵۸
اختلال در کارکرد	۶/۱۸	۱/۴۵	-۲/۱۴	-۱/۱۲
معنای زندگی				
وجود معنا در زندگی	۱۵/۵۳	۳/۴۱	۰/۰۸	-۰/۷۹
جستجو برای یافتن معنا	۱۷/۴۰	۶/۸۰	۰/۵۵	-۰/۷۲
تقیّدات مذهبی				
اعتقادی	۱۳/۶۹	۲/۸۹	۰/۹۳	-۰/۱۷
عاطفی	۱۱/۱۹	۲/۰۴	۰/۸۳	۰/۲۸
پیامدی	۱۲/۱۵	۲/۷۹	-۰/۳۶	-۰/۷۷
مناسکی	۱۳/۵۷	۳/۴۲	۰/۷۲	۰/۱۲

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار واکنش استرس حاد زوج‌های درگیر در خیانت زناشویی گروه نمونه $۳۱/۰۹ \pm ۸/۰۸$ به دست آمد. بیشترین میانگین در انواع واکنش استرس حاد مربوط به نشانگان تجزیه‌ای ($۳۱/۰۹ \pm ۸/۰۸$) و کمترین میانگین مربوط به اختلال در کارکرد ($۶/۱۸ \pm ۱/۴۵$) بود. میانگین و انحراف معیار معنای زندگی زوج‌های درگیر در خیانت زناشویی گروه نمونه $۱۵/۵۳ \pm ۳/۴۱$ به دست آمد. میانگین مؤلفه جستجو برای یافتن معنا ($۱۷/۴۰ \pm ۶/۸۰$) بیشتر از میانگین مؤلفه وجود معنا در زندگی ($۱۵/۵۳ \pm ۳/۴۱$) بود. میانگین و انحراف معیار تقیّدات مذهبی زوج‌های درگیر در خیانت زناشویی گروه نمونه $۱۳/۶۹ \pm ۲/۸۹$ به دست آمد. بیشترین میانگین در مؤلفه‌های تقیّدات مذهبی مربوط به بعد اعتقادی ($۱۳/۶۹ \pm ۲/۸۹$) و کمترین میانگین نیز مربوط به بعد عاطفی با میانگین ($۱۱/۱۹ \pm ۲/۰۴$) بود. کجی و کشیدگی تمامی متغیرها نیز بین ۲- تا ۲+ قرار داشت که نشان‌دهنده نرمال بودن داده‌ها است. در جدول ۲ ضرایب همبستگی معنای زندگی و تقیّدات مذهبی با نوع و میزان واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر گزارش شده است.

جدول ۲: ضرایب همبستگی معنای زندگی و تقیّدات مذهبی با نوع و میزان واکنش‌های استرس حاد

متغیرهای ملاک								زوج‌های درگیر در خیانت زناشویی
تقیّدات مذهبی				معنای زندگی				
مناسکی	پیامدی	عاطفی	اعتقادی	تقیّدات مذهبی	جستجو معنا	وجود معنا	معنای زندگی	
r	r	r	r	r	r	r	r	شاخص‌های آماری متغیرهای پیش‌بین
-.۰/۲۸**	-.۰/۳۴**	-.۰/۲۳**	-.۰/۳۸**	-.۰/۴۱**	-.۰/۲۶**	-.۰/۳۷**	-.۰/۳۹**	میزان واکنش استرس حاد (نمره کلی)
-.۰/۱۹*	-.۰/۲۲**	-.۰/۲۷**	-.۰/۲۴**	-.۰/۳۱**	-.۰/۲۲**	-.۰/۲۴**	-.۰/۲۷**	نشانه‌گان تجزیه‌ای
-.۰/۲۴**	-.۰/۱۹*	-.۰/۳۷**	۰/۱۹*	-.۰/۳۰**	-.۰/۱۸*	-.۰/۲۲**	-.۰/۲۱**	تجربه مجدد
-.۰/۲۱**	-.۰/۲۱**	-.۰/۳۳**	-.۰/۱۶*	-.۰/۳۴**	-.۰/۲۱**	-.۰/۳۱**	-.۰/۲۷**	اجتناب
-.۰/۳۲**	-.۰/۳۷**	-.۰/۳۹**	-.۰/۲۷**	-.۰/۳۸**	-.۰/۲۵**	-.۰/۳۰**	-.۰/۳۴**	اضطراب و بیش‌انگیختگی
-.۰/۳۰**	-.۰/۳۰**	-.۰/۳۸**	-.۰/۲۵**	-.۰/۲۸**	-.۰/۲۹**	-.۰/۴۰**	-.۰/۳۶**	اختلال در کارکرد

$p < 0/05^*$, $p < 0/01^{**}$

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میزان واکنش‌های استرس حاد همسر نسبت به خیانت با معنای زندگی ($r = -0/39$, $p < 0/01$) و مؤلفه‌های آن، یعنی وجود معنا ($r = -0/37$ ، $p < 0/01$) و جستجوی آن ($r = -0/26$ ، $p < 0/01$) رابطه‌ی منفی معناداری دارند. انواع واکنش‌های استرس حاد همسر نسبت به خیانت نیز با معنای زندگی و مؤلفه‌های آن رابطه‌ی منفی معناداری داشتند ($p < 0/05$)؛ همچنین میزان واکنش‌های استرس حاد همسر نسبت به خیانت با تقیّدات مذهبی ($r = -0/41$ ، $p < 0/01$) و مؤلفه‌های آن، یعنی تقیّدات اعتقادی ($r = -0/38$ ، $p < 0/01$)، عاطفی ($r = -0/23$ ، $p < 0/01$)، پیامدی ($r = -0/34$ ، $p < 0/01$) و مناسکی ($r = -0/28$ ، $p < 0/01$) رابطه‌ی منفی معناداری دارند. انواع واکنش‌های استرس حاد همسر نسبت به خیانت نیز با تقیّدات مذهبی و مؤلفه‌های آن رابطه‌ی منفی معناداری داشتند ($p < 0/05$). به عبارتی دیگر هرچه سطح معنا در زندگی و تقیّدات مذهبی در افراد بیشتر باشد، میزان و انواع واکنش‌های استرس حاد آنان نسبت به خیانت همسر نیز کمتر خواهد بود و برعکس.

پیش از اجرای تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان، مفروضه‌های یعنی نرمال بودن، خطی بودن رابطه، یکسانی پراکندگی حول خط رگرسیون، استقلال خطاها و عدم هم‌خطی مورد ارزیابی قرار گرفت. مقادیر به‌دست‌آمده برای کجی و کشیدگی متغیرها گویای برقراری مفروضه نرمال بودن بود (جدول ۱). برای تعیین مفروضه خطی بودن و یکسانی پراکندگی حول خط

رگرسیون از نمودار پراکنش استفاده شد که این نمودارها بیانگر برقراری این مفروضه‌ها بود. فرض استقلال خطاها یا ناهمبستگی بین خطاها با استفاده از آزمون دوربین-واتسون بررسی شد که چون مقدار آن (۱/۹۱) بین ۱/۵ تا ۲/۵ بود نسبت به برقراری این مفروضه نیز اطمینان حاصل شد؛ همچنین از شاخص‌های عامل تورم واریانس^۱ (VIF) و تحمل^۲ به منظور بررسی هم‌خطی متغیرهای مستقل استفاده شد که نتایج آنها برای تحلیل‌ها بین ۱/۱۲ تا ۱/۸۴ برای VIF و بین ۰/۳۸ تا ۰/۹۶ برای تحمل بود که این نتایج نشان می‌دهد بین متغیرهای پیش‌بین ناهم‌خطی وجود دارد. در جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان جهت بررسی توان معنای زندگی و تقیدات مذهبی در پیش‌بینی میزان واکنش‌های استرس حاد نسبت به خیانت همسر ارائه شده است.

جدول ۳: تحلیل رگرسیون توان معنای زندگی و تقیدات مذهبی در پیش‌بینی میزان واکنش‌های استرس حاد

خلاصه مدل ۱				p	t	Beta	مؤلفه‌های معنا و تقیدات
p	F	R ²	R				
۰/۰۰۱	۱۹/۳۸	۰/۳۱	۰/۵۶	۰/۰۰۱	-۴/۰۳	-۰/۲۶	وجود معنا در زندگی
				۰/۰۱۴	-۲/۴۷	-۰/۱۷	جستجو برای یافتن معنا
				۰/۰۰۱	-۴/۸۹	-۰/۲۸	بُعد اعتقادی تقیدات مذهبی
				۰/۲۳۵	-۱/۱۹	-۰/۰۹	بُعد عاطفی تقیدات مذهبی
				۰/۰۰۱	-۳/۶۲	-۰/۲۲	بُعد پیامدی تقیدات مذهبی
				۰/۰۰۵	-۲/۸۳	-۰/۱۸	بُعد مناسکی تقیدات مذهبی
خلاصه مدل ۲				p	t	Beta	نمره کلی معنا و تقیدات
p	F	R ²	R				
۰/۰۰۱	۲۲/۵۹	۰/۳۶	۰/۶۰	۰/۰۰۱	-۴/۹۶	-۰/۲۹	معنای زندگی
				۰/۰۰۱	-۵/۲۶	-۰/۳۱	تقیدات مذهبی

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان (جدول ۳) نشان داد که بین مؤلفه‌های معنای زندگی و تقیدات مذهبی با میزان واکنش‌های استرس حاد همبستگی چندگانه ۰/۵۶ وجود دارد (R= ۰/۵۶، p< ۰/۰۰۱)؛ همچنین نتایج نشان داد که مؤلفه‌های معنای زندگی و تقیدات مذهبی در مجموع ۳۱٪ از کل واریانس میزان واکنش‌های استرس حاد را تبیین می‌کنند (p< ۰/۰۰۱، R²= ۰/۳۱). ضرایب Beta جهت نشان دادن نقش اصلی هر متغیر نشان داد که در درجه اول بُعد اعتقادی تقیدات مذهبی (Beta= -۰/۲۸، p< ۰/۰۰۱) توانایی پیش‌بینی واکنش‌های استرس حاد را دارد، پس از آن به ترتیب وجود معنا در زندگی (Beta= -۰/۲۶، p< ۰/۰۰۱)، بُعد پیامدی تقیدات

1. variance inflation factor

2. tolerance

مذهبی ($Beta = -0/22, p < 0/01$)، بُعد مناسکی تقیّدات مذهبی ($Beta = -0/18, p < 0/01$) و جستجو برای یافتن معنا ($Beta = -0/17, p < 0/01$) توانایی پیش‌بینی واکنش‌های استرس حاد را داشتند. بُعد عاطفی تقیّدات مذهبی نقش معناداری در پیش‌بینی واکنش‌های استرس حاد نداشت ($p > 0/01$).

همچنین مشخص شد که (جدول ۳) معنای زندگی و تقیّدات مذهبی با میزان واکنش‌های استرس حاد همبستگی چندگانه $0/61$ وجود دارد ($R = 0/61, p < 0/001$). نتایج نیز نشان داد که معنای زندگی و تقیّدات مذهبی در مجموع 36% از کل واریانس میزان واکنش‌های استرس حاد را تبیین می‌کنند ($R^2 = 0/36, p < 0/001$). تقیّدات مذهبی ($Beta = -0/31, p < 0/01$) نسبت به معنای زندگی ($Beta = -0/29, p < 0/01$) توان بیشتر در پیش‌بینی واکنش‌های استرس حاد را داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی نقش معنای زندگی و تقیّدات مذهبی در پیش‌بینی واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر انجام شد. نتایج نشان داد که معنای زندگی و مؤلفه‌های آن، یعنی وجود معنا در زندگی و جستجوی آن با انواع و میزان واکنش‌های استرس حاد نسبت به خیانت همسر رابطه منفی و معنادار دارند و پیش‌بینی‌کننده میزان واکنش‌های استرس حاد بودند. این یافته‌ها همسو با مطالعاتی است که نشان داده‌اند احساسات ناخوشایند و استرس حادی که به دنبال وقایع آسیب‌زا ایجاد می‌شود؛ با وجود معنا در زندگی تعدیل می‌شوند (موستراک و براجکوویچ، ۲۰۲۲؛ پریتو اورسوا و جودار، ۲۰۲۰؛ وبر و همکاران، ۲۰۲۰؛ رامسای و ماندرسون، ۲۰۱۱).

یافته حاصل از این بخش پژوهش را می‌توان این‌گونه تبیین کرد که وجود معنا در زندگی می‌تواند با ارتقای تاب‌آوری تا حد زیادی به کاهش استرس و آشفتگی‌های روان‌شناختی ناشی از تروما (اختلال استرس پس از سانحه) بینجامد؛ در حالی که سطوح پایین معنا، پیش‌بینی‌کننده سطوح بالای آشفتگی روان‌شناختی بوده است (نووک، ۲۰۲۰؛ اونز و همکاران، ۲۰۰۹). در واقع افرادی که زندگی آنها معنای بیشتری دارد، بهتر می‌توانند با استرس و چالش‌های زندگی مقابله کنند، پردازش اطلاعات جدید برای آنها راحت‌تر بوده و چشم‌انداز گسترده‌تر و مثبت‌تری برای زندگی آینده خود دارند. داشتن معنا در زندگی مهارت مقابله‌ای مفیدی است که سبب می‌شود انسان بتواند از اوقات خوب خود لذت برد و اوقات بد را تحمل کند (مایکل، ۲۰۱۹؛ گارسینی^۱ و

1. Michael, F. S.

2. Garcini, L. M.

همکاران، ۲۰۱۳)؛ در واقع معنادار بودن زندگی سبب پایین آمدن سطح عواطف منفی مانند اضطراب و افسردگی می‌شود و در نهایت سبب کاهش خطر ابتلا به بیماری‌های روانی می‌گردد (فلدمن و اسنایدر،^۱ ۲۰۰۵)؛ بدین ترتیب شخصی که سطوح بالاتری از معناداری در زندگی را تجربه می‌کند، به آسانی قادر به رویارویی با شرایط سخت و استرس حاد ناشی از این شرایط است. سطوح بالای معنا در زندگی نه فقط به فرد در رویارویی با دشواری‌ها کمک می‌کند، بلکه سبب افزایش رضایت شخصی، احساس کامیابی و هدفمندی در زندگی در فرد می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت جنبه‌های خاصی از معناداری نقش عمده‌ای در افزایش توان فرد در مقابله با مشکلات دارد (کیم^۲ و همکاران، ۲۰۰۵). براین اساس معناداری زندگی و جایگاه و اهمیت آن برای برخوردار بودن از یک زندگی خوب و شاد، امری انکارناپذیر و کتمان‌ناپذیر است. برخی از مؤلفان با توجه به یافته‌های موجود ادعا کردند که وجود و احساس معنا در زندگی مانند کلیدی است که می‌تواند قفل و گره مشکلات زندگی را باز نماید و سبب شود تا افراد کنش‌های مثبتی انجام دهند (فرانکل، ۱۹۸۴؛ به نقل از کاظمیان مقدم و همکاران، ۱۳۹۵).

یافته دیگر این پژوهش نشان داد که تقیّدات مذهبی و ابعاد اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسبی آن با انواع و میزان واکنش‌های استرس حاد نسبت به خیانت همسر رابطه منفی و معنادار دارند و پیش‌بینی‌کننده میزان واکنش‌های استرس حاد بودند، ولی بعد عاطفی نقش معناداری در پیش‌بینی واکنش‌های استرس حاد نداشت. این یافته‌ها همسو با مطالعاتی است که نشان داده‌اند اعتقادات و باورهای مذهبی بر کنترل خشم در وقایع استرس‌زای زندگی و تعارضات خانوادگی دارد (بهنارو و همکاران، ۲۰۱۹؛ مارش و دالاس، ۲۰۰۱؛ عباس و همکاران، ۲۰۱۹؛ باتلر و همکاران، ۱۹۹۸). واعظی (۲۰۱۵) نیز در مطالعه خود نشان داد زنان مبتلا به سرطان سینه به کمک تجارب معنوی روزانه احساس تحول درونی و بیرونی قوی در خود می‌کنند که این مسئله موجب کاهش استرس و بهبود سازگاری می‌شود؛ در مطالعه دیگری نیز مشخص شد افرادی که دارای اعتقادات و تجارب دینی و مذهبی هستند؛ به نسبت افرادی که فاقد این اعتقادات می‌باشند، در شرایط و بحران‌های زندگی سازگاری بیشتری دارند (ویلانت،^۳ تمپلتون،^۴ آردلت^۵ و مایر،^۶ ۲۰۰۸).

در تبیین این بخش از یافته پژوهش حاضر می‌توان گفت که تقیّدات مذهبی و تجارب معنوی

1. Feldman & Snyder
2. Kim, T. H.
3. Vaillant, G.
4. Templeton, J.
5. Ardelt, M.
6. Meyer, S. E.

موجب سازگاری و کاهش فشار روانی در بیماران می‌شود؛ زیرا تقیّدات مذهبی و معنوی مفاهیمی همچون ارتباط با قدرت الهی و احساس آرامش به کمک یاری جستن از خدا و احساس نزدیکی با خدا می‌گردد که موجب آن می‌شود که فرد حضور خدا را در طول روز و لحظه به لحظه زندگی احساس نماید تا این‌گونه با مشکلات سازگارتر شود و بتواند تنش‌ها و استرس‌های زندگی خود را کاهش دهد (اسدی، ۲۰۱۳). باور به خدایی که بر موقعیت‌ها مسلط و ناظر است تا حدود زیادی اضطراب مرتبط با موقعیت‌ها را می‌کاهد و به بیانی دیگر، افراد معتقدند با اتکا به خداوند متعال می‌توانند موقعیت‌های مهارناشدنی را در اختیار خود قرار دهند و به کمک اعتقادات مذهبی بر تنش و فشارهای زندگی غلبه کنند (سرتیپ‌زاده و همکاران، ۲۰۲۰). تقیّدات مذهبی و معنوی نوعی سازگاری و حل مسئله است که موجب دستیابی به هماهنگی و یکپارچگی درونی و بیرونی در افراد می‌شود و شخصی که از نظر مذهبی مقیّد است، می‌تواند بحران‌های زندگی را حل کند و به زندگی معنا و مفهوم دهد. پس برخورداری از یک گرایش معنوی-مذهبی، افزون بر معنا دادن به زندگی موجب کاهش رفتارهای ناسازگار و نامطلوب می‌شود که از احتمال واکنش‌های استرس حاد می‌کاهد (فهیمی‌راد و صالحی، ۲۰۱۸)، زیرا مقابله‌های مذهبی و استفاده از تجارب معنوی، مقابله سازگارانه با استرس را در پی دارد و با اعتماد داشتن به خدا، تسلی روان فرد را موجب می‌شود (چارزینسکا،^۱ ۲۰۱۵).

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، جامعه آماری آن بود که تنها زوج‌های درگیر در خیانت زناشویی شهرهای تهران و ساوه دربر می‌گرفت که در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به دادگاه‌ها و مراکز مشاوره خانواده مراجعه کرده بودند. محدودیت بعدی در زمینه تعمیم‌پذیری یافته‌ها مربوط به روش نمونه‌گیری پژوهش هدفمند بود. دشواری در شناسایی اعضای نمونه به دلیل پنهان بودن این جامعه، دشواری در جلب رضایت این افراد برای همکاری در تکمیل پرسشنامه‌های مرتبط با تجربه خیانت به دلیل زشت و قبیح دانستن این عمل، از جمله محدودیت‌هایی است که تعمیم یافته‌های پژوهشی را به جامعه در دسترس و هدف با محدودیت روبه‌رو می‌کند؛ همچنین همکاری نکردن برخی مسئولان مراکز و مؤسسات، به دلیل حساسیت زیاد موضوع و نیز نگرانی مراجعه‌کنندگان از افشای هویت و اطلاعات شخصی از محدودیت‌های دیگر پژوهش بود. استفاده از طرح همبستگی است که به داده‌های جمع‌آوری شده در مقطعی از زمان بستگی دارد و مانع دستیابی به تفسیرهای علیتی دقیق می‌شود که از محدودیت‌های دیگر این پژوهش بود. سوگیری تک‌روشی^۲ آخرین محدودیت بود؛ استفاده صرف از پرسشنامه‌های خودگزارش، با افزایش

1. Charzyńska, E.

2. one way bias

احتمال بی‌صدافتی و بی‌دقتی در پاسخدهی - با وجود مراقبت پژوهشگر و استفاده از روش‌های برانگیزنده - به کاهش روایی سازه^۱ پژوهش می‌انجامد.

به منظور افزایش میزان تعمیم‌پذیری نتایج پیشنهاد می‌شود، افزون بر استفاده از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی، پژوهش‌های مشابهی در نمونه‌های گسترده‌تر و با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی متفاوت اجرا شود؛ همچنین برای افزایش روایی سازه پژوهش پیشنهاد می‌شود همزمان با اجرای پرسشنامه از آزمودنی‌ها مصاحبه نیز به عمل آید. به علاوه پیشنهاد می‌شود از روش آزمایشی برای تعیین اثرگذاری معنای زندگی و تقیدات مذهبی بر واکنش‌های استرس حاد پس از افشای خیانت همسر استفاده شود. در نهایت پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی این متغیرها به صورت علی و در قالب یک مدل مفروض مورد بررسی قرار گیرند.

در پایان، نظر به یافته‌های به دست آمده از این پژوهش و تأثیر شوکه‌کننده افشای خیانت که به احتمال فراوان تجربه واکنش‌های استرس حاد را به همراه دارد، پیشنهاد می‌شود که مشاوران خانواده و درمانگران با مداخله‌های اورژانسی - حمایتی خود از مراجعان برای حفظ سلامت و انسجام روانی آنان اقدام کنند تا زمینه برای مداخله‌های روان‌شناختی فراهم شود؛ همچنین با توجه به اینکه نتایج مطالعه نشان داد که معنای زندگی و تقیدات مذهبی به کاهش استرس حاد پس از افشای خیانت همسر می‌انجامد، پیشنهاد می‌شود سطح این عوامل در افراد آسیب‌دیده سنجیده شود تا در صورت ضعف در این متغیرهای روان‌شناختی - معنوی مداخله‌های لازم در این زمینه‌ها به منظور کاهش واکنش‌های استرس حاد آنان انجام پذیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

* قرآن کریم

۱. پرزور، پرویز؛ محمد نریمانی، احمد شجاعی و مرتضی ابراهیمی (۱۳۹۴)، «نقش امید (با نگرش به منابع اسلامی)، معنای زندگی و باورهای غیرمنطقی در پیش‌بینی رغبت به ازدواج دانشجویان»، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، س ۵، ش ۳، ص ۳۶۵-۳۸۴.
۲. پورقانع، پرند؛ ابراهیم شریف‌آذر، فاطمه زائرثابت و میترا خورسندی (۱۳۸۹)، «بررسی ارتباط اعتقادات مذهبی و میزان استرس دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی زینب علیها السلام شرق گیلان در سال ۸۶-۸۷»، دو فصلنامه دانشکده‌های پرستاری و مامایی استان گیلان، س ۲۰، ش ۶۳، ۱۰-۱۵.
۳. جهان‌بین، حامد؛ احمد برجعلی و حسین اسکندی (۱۳۹۶)، «اثربخشی درمان روایتی-سازه‌گرایانه به شیوه بازگشت به آینده بر کاهش نشانه‌های اختلال فشار روانی حاد ناشی از وقوع تصادف منجر به اغما در همسر»، مطالعات روان‌شناسی بالینی، س ۷، ش ۲۷، ص ۱۱۷-۱۳۵.
۴. رسولی، آراس و زری کهریزی (۱۴۰۰)، «پیش‌بینی عملکرد خانواده بر اساس رابطه سبک‌های دلبستگی، تعهد مذهبی و سازگاری زناشویی دانشجویان متأهل»، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، س ۸، ش ۳، ص ۵۷-۷۴.
۵. سراج‌زاده، سیدحسین (۱۳۷۷)، «نگرش‌ها و رفتارهای دینی نوجوانان تهرانی»، نمایه پژوهش، س ۲، ش ۸-۷، ص ۱۰۵-۱۲۰.
۶. طالبان، محمدرضا (۱۳۸۱)، دینداری و بزهکاری در میان جوانان دانش‌آموز، تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات.
۷. قربانی، هاشم (۱۳۸۸)، معنای زندگی از دیدگاه ویکتور فرانکل، مجله تأملات فلسفی، س ۱، ش ۳، ص ۲۱-۲۹.
۸. کارگر، مونا؛ سیدعلی کیمیایی و علی مشهدی (۱۳۹۳)، «اثربخشی زوج درمانی گروهی مبتنی بر خود-نظم‌بخشی، بر آزار عاطفی و آشفتگی زناشویی»، مشاوره و روان‌درمانی خانواده، س ۴، ش ۲، ص ۲۶۹-۲۹۷.
۹. کاظمیان‌مقدم، کبری؛ مهناز مهربانی‌زاده هنرمند، علیرضا کیامنش و سیمین حسینیان (۱۳۹۵)، «نقش تمایز یافتگی، معناداری زندگی و بخشودگی در پیش‌بینی رضایت زناشویی»، روان‌شناسی خانواده، س ۳، ش ۲، ص ۷۱-۸۲.

۱۰. محمدی، حمید و محمد مزیدی (۱۳۹۳)، نقش دینداری در پیش‌بینی راهبردهای تنظیم‌شناختی هیجان دانشجویان، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، س ۴، ش ۴، ۶۰۵-۶۲۰.
11. Aghvami, M., Ghahremani, Z., Afshin Joo, M., Hamzehpoor, M. R. & Torabi Ahmadi, M. (2012), Correlation of religious orientation role in academic achievement in students of nursing; midwifery faculty of Zanjan in 2011. *Journal of Medical Education Development*. ۱۰-۱, (۸)۵ ,
12. Allendorf, K & Ghimire, D. J. (2013), (Determinants of marital quality in an arranged marriage society. *Social science research*. ۷۰-۵۹, (۱)۴۶ ,
13. Aman, J., Abbas, J., Nurunnabi, M & Bano, S. (2019), (The relationship of religiosity and marital satisfaction: The role of religious commitment and practices on marital satisfaction among Pakistani respondents. *Behavioral Sciences*. ۳۰, (۳)۸ ,
14. Asadi, M. (2013), The effect of spiritual care based on «GHALBE SALIM» model on spiritual experiences of patients undergoing coronary artery bypass surgery, *Iranian Journal of Cardiovascular Nursing*. ۳۹-۳۰, (۲)۸ ,
15. Bahnanu, A., Runcan, R. & Runcan, P. (2019), Religiosity and marital satisfaction, *Social Work Review/Revista de Asistentă Socială*. ۴ ,
16. Blow, A. J. & Hartnett, K. (2005), Infidelity in committed relationships ii: A substantive review, *Journal of marital and family therapy*. ۲۳۳-۲۱۷, (۲)۳۸ ,
17. Butler, M. H., Gardner, B. C & Bird, M. H. (1998), (Not just a time out: Change dynamics of prayer for religious couples in conflict situations, *Family Process*, ۴۷۸-۴۵۱, (۴)۳۷
18. Capuzzi, D. & Stauffer, M. (Eds.) (2012), *Career counseling: Foundations, perspectives, and applications*, Routledge.
19. Cardena, E., Classen, C & Spiegel, D. (1991), (Stanford acute stress reaction questionnaire, *Palo Alto, CA: Stanford University Medical School*.
20. Cardena, E., Koopman, C., Classen, C., Waelde, L. C & Spiegel, D. (2000), (Psychometric properties of the Stanford Acute Stress Reaction Questionnaire (SASRQ): A valid and reliable measure of acute stress, *Journal of traumatic stress*. ۷۳۴-۷۱۹, (۴)۳۳ ,
21. Charyński, E. (2015), Multidimensional approach toward spiritual coping: Construction and validation of the Spiritual Coping Questionnaire (SCQ), *Journal of Religion and Health*. ۱۶۴۶-۱۶۲۹, (۵)۵۴ ,

22. De Stefano, J. & Oala, M. (2008), Extramarital affairs: Basic considerations and essential tasks in clinical work, *The Family Journal*. ۱۹-۱۳, (۱) ۱۶ ,
23. Echeburúa, E. (2010), The challenge of posttraumatic stress disorder prevention: How to survive a disaster?, *Terapia psicológica*. ۱۵۴-۱۴۷, (۲) ۲۸ ,
24. Feldman, D. B., & Snyder, C. R. (2005). Hope and the meaningful life: Theoretical and empirical associations between goal-directed thinking and life meaning. *Journal of social and clinical psychology*. ۲۰۱, (۳) ۲۴ ,
25. Fahimi Rad, S. Z & Salehi, G. H. (2018), (Effectiveness of strategic training of neuro-linguistic programming on improving the quality of life of veterans' spouses with injury rate of 25 to 50 percent; A case study of Tehran province , *Iranian Journal of War and Public Health*. ۱۸۶-۱۸۱, (۴) ۱۰ ,
26. Fatehizade, M., Rahimi, A. & Yousefi, Z. (2016), The Lived Experiences of Iranian Women, Injured from Their Husbands Infidelity, *Moderns Applied Science*. ۷۵-۷۰, (۴) ۱۰ ,
27. Foa, E. B., Riggs, D. S., Dancu, C. V. & Rothbaum, B. O. (1993), Reliability and validity of a brief instrument for assessing posttraumatic stress disorder, *Journal of traumatic stress*. ۴۷۳-۴۵۹, (۴) ۶ ,
28. Garcini, L. M., Short, M. & Norwood, W. D. (2013), Affective and motivational predictors of perceived meaning in life among college students, *The Journal of Happiness & Well-Being*. ۶۰-۴۷, (۲) ۱۰ ,
29. Glock, C. Y & Stark, R. (1965), *Religion and society in tension*. San Francisco: Rand McNally.
30. Harmon, D. K. (2005), *Black men and marriage: The impact of spirituality, religiosity, and marital commitment on marital satisfaction*, The University of Alabama.
31. Hertlein, K. M., Wetchler, J. L & Piercy, F. P. (2005), (Infidelity: an overview , *Journal of Couple & Relationship Therapy*. ۱۶-۵, (۳-۲) ۴ ,
32. Ho, M. Y., Cheung, F. M. & Cheung, S. F. (2010), The role of meaning in life and optimism in promoting well-being, *Personality and individual differences* , ۶۶۳-۶۵۸, (۵) ۴۸
33. Jackman, M. (2015). Understanding the cheating heart: What determines infidelity intentions?. *Sexuality & Culture*. ۸۴-۷۲, (۱) ۱۹ ,

34. Jeanfreau, M. M. (2009), *A qualitative study investigating the decision-making process of women's participation in marital infidelity*, Kansas state university.
35. Johnson, S. (2005), Your cheatin' heart: Myths and absurdities about extradyadic relationships, *Journal of Couple & Relationship Therapy*. ۱۷۲-۱۶۱, (۳-۲)۴ ,
36. Kashdan, T. B & Kane, J. Q. (2011), (Post-traumatic distress and the presence of post-traumatic growth and meaning in life: Experiential avoidance as a moderator, *Personality and individual differences*. ۸۹-۸۴, (۱)۵۰ ,
37. Kim, T. H., Lee, S. M., Yu, K., Lee, S & Puig, A. (2005), (Hope and the meaning of life as influences on Korean adolescents' resilience: Implications for counselors, *Asia pacific education review*. ۱۵۲-۱۴۳, (۲)۶ ,
38. Längle, S. & Klaassen, D. (2019), Logotherapy and Existential Analysis: Method and Practice, *The Wiley World Handbook of Existential Therapy*. ۳۵۵-۳۴۱ ,
39. Levin, R. J. (2005), Wet and dry sex—the impact of cultural influence in modifying vaginal function, *Sexual and Relationship Therapy*. ۴۷۴-۴۶۵, (۴)۲۰ ,
40. Luo, Y., He, X., Wang, S., Li, J. & Zhang, Y. (2021), Media exposure predicts acute stress and probable acute stress disorder during the early COVID-19 outbreak in China. *PeerJ*, ۹, e11407.
41. Marsh, R. & Dallos, R. (2001), Roman Catholic couples: Wrath and religion, *Family Process*. ۳۶۰-۳۴۳, (۳)۴۰ ,
42. Michael, F. S. (2019), Experiencing Meaning in Life: Optimal Functioning at the Nexus of Well-Being, Psychopathology, and Spirituality, In *The Human Quest for Meaning: Theories, Research, and Applications* pp. 211-230), Routledge.
43. Mostarac, I. & Brjij kovi, L. (2022), Life After mncinn Cnncer: Posttraumatic Growth, Meaning in Life and Life Satisfaction, *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*. ۱۰۲-۹۲, (۱)۲۹ ,
44. ao wicki, .. J., Ślusarsk,, B., Tucholsk,, .. , yyylor, .. , Chraan-Rodak, A. & Niedorys, B. (2020), The severity of traumatic stress associated with COVID-19 pandemic, perception of support, sense of security, and sense of meaning in life among nurses: Research protocol and preliminary results from Poland, *International journal of environmental research and public health*. ۶۴۹۱, (۱۸)۲۷ ,
45. Prieto-Ursúa, M. & Jódar, R. (2020), Finding meaning in hell, The role of meaning, religiosity and spirituality in posttraumatic growth during the coronavirus crisis in Spain, *Frontiers in psychology*. ۵۶۷۸۳۶, ۱۱ ,

46. Owens, G. P., Steger, M. F., Whitesell, A. A. & Herrera, C. J. (2009), Posttraumatic stress disorder, guilt, depression, and meaning in life among military veterans, *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of the International Society for Traumatic Stress Studies*, 22(6), 654-657.
47. Ramsay, T. & Manderson, L. (2011), Resilience, spirituality and posttraumatic growth: Reshaping the effects of climate change. In *Climate change and human well-being* pp. 165-184). Springer, New York, NY.
48. Sartipzadeh, A., Golparvar, M., & Aghaei, A. (2020), The Effectiveness of Spiritual-based Existential Therapy and Positive Existential Therapy on Resiliency of Elderly Women, *Journal of Health System Research*, 2 (16), 93-100.
49. Sodani, M., Abbasi, M., Mehr, R. K & ,Rajabi, G. R. (2019) ,(An investigation into the effect of cognitive-existential therapy on the rumination of women affected by male infidelity ,*NeuroQuantology*, 5(17), 1.
50. Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S & .Kaler, M. (2006 ,(The meaning in life questionnaire: assessing the presence of and search for meaning in life ,*Journal of counseling psychology*, 1(53), 80.
51. Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. & Ullman, J. B. (2007), *Using multivariate statistics*) Vol. 5, pp. 481-498), Boston, MA: pearson.
52. Tilden, T., Gude, T & .Hoffart, A. (2010 ,(The course of dyadic adjustment and depressive symptoms during and after couples therapy :a prospective follow-up study of inpatient treatment. *Journal of Marital and Family Therapy*, 1(36), 43-58.
53. Vaillant, G., Templeton, J., Ardel, M., & Meyer, S. E. (2008). The natural history of male mental health: Health and religious involvement. *Social science & medicine*, (2)66, 221-231.
54. Vossler, A. (2014), Dr Peter Stratton (Professor Emeritus, Leeds University), Dr Naomi Moller (Open University) & *The Counselling and Psychotherapy Research Handbook*.
55. Weber, M. C., Pavlacic, J. M., Gawlik, E. A., Schulenberg, S. E & .Buchanan, E. M. (2020 ,(Modeling resilience, meaning in life, posttraumatic growth, and disaster preparedness with two samples of tornado survivors .*Traumatology*, (3)26, 266.
56. Wong, P. T. (2020), Existential positive psychology and integrative meaning therapy. *International Review of Psychiatry*, (7-8)32, 565-578.